

El meu riu és viu!

Josep Antoni FERRI VERCHER
Toni ZARAGOZI LLENES
Toni MULET

Resum: El nostre objectiu és posar en valor patrimonial el Riu Guadalest - Callosa - Algar. En fem un repàs dels usos culturals i de la riquesa biològica.

Paraules clau: riu Algar, Callosa, Altea, etnologia, biodiversitat

Resumen: Nuestro objetivo es poner en valor patrimonial el Río Guadalest - Callosa - Algar. Hacemos un repaso de los usos culturales y de su riqueza biológica.

Palabras clave: río Algar, Callosa, Altea, etnología, biodiversidad

1.- Introducció

La ponència s'inicia passant un documental que hem elaborat. El DVD ens mostra, primer, la força de l'aigua en les riuades dels temporals d'hivern. Després, la gran i variada diversitat d'espècies d'aus que hi fan estada, i d'altres que viuen a la seua ribera tot l'any. També ens mostra el treball de recuperació d'algunes espècies en perill d'extinció, com la tortuga autòctona. Finalment, ens descobreix la presència de petits mamífers discrets com la mustela i d'altres majors com el porc senglar, en un estat de convivència i interacció.

La xerrada continua amb la intervenció dels ponents amb dos temps diferenciats:

A - El valor que comporta el mateix riu i l'ús que l'home n'ha fet en el temps.

B - El valor de les espècies que hi viuen, tant vegetals com animals, reforçat amb la presència temporal d'aus de pas. Aquesta part conté una taula registral de les sessions d'anellament fetes al riu al llarg dels anys.

2.- El riu: el seu ús humà, social i cultural

El riu és un corrent de vida i com a tal es mou, canviant de lloc tot allò que es posa al seu costat. Posem com exemple significatiu de la seua mobilitat el que ens diuen alguns investigadors, com Agustí Galiana: l'Algar ha desembocat pel Racó de l'Oix a Benidorm, quan ara ho fa per Altea. L'arqueòleg Miquel Martí estima que fa 9500 milers d'anys, pel desglaçament, el riu degué modificar el seu curs. Pot haver-hi influït també l'augment del nivell del mar, així com la crisi messiniana, en la qual fa uns 5 mil·lions d'anys el Mediterrani es va secar i omplir diverses voltes.

Quasi tots els pobles de la meitat oriental de la comarca estan vinculats mitjançant el riu de l'Algar. Tots, llevat de Benidorm, tenen relació directa i vincle de connexió amb el riu.

L'altitud de les serres de Bèrnia (1126 m), Aitana (1558 m), Puigcampana (1409 m), Serrella (1361 m), Xortà (1219 m), Ponoig (1182 m), Carrascar (998 m) i Ferrer (898 m), configura un lloc de protecció dels vents i retenció dels núvols que crea unes condicions especials de pluges que sovint superen els 1000 litres anuals per metre quadrat a les zones altes.

Un dels ramals del riu de l'Algar entra per la vessant de Tàrbena, des del coll de Rates i rep les aportacions d'aigua de les serres del Carrascar i del Ferrer. Entra al terme de Callosa a l'altura de la serra de Bèrnia, travessant l'estret de Sacos. Allà hi ha les famoses fonts de l'Algar.

L'altre ramal principal ve de les muntanyes de Bolulla, pels voltants de la serra del Castellet de Garx. Aquest braç entra a l'Algar per l'Estret de Bolulla i s'enjunta amb el que ve de Tàrbena, aportació que duplica el seu cabal.

Segons els estudis efectuats, la conca del riu en el sector de Sacos-Algar té connexió subterrània amb el subsòl de la Marina Alta, amb risc de que les extraccions en aquell costat puguen afectar negativament les fonts de l'Algar. D'altra banda, el riu de

Guadalest i Callosa rep quasi totes les seues aigües de la serralada d'Aitana, és a dir, de la vora meridional.

Des de ben amunt, es crea un flux d'aigua bastant regular al llarg de l'any, en aquesta meitat oriental de la comarca que és la conca fluvial del riu de l'Algar. Una situació poc comuna: pocs kilòmetres fins arribar a la mar, cabal tot l'any i vida natural intensa, tant d'espècies vegetals com animals. Generalment, els rius de cabal constant han de fer molts kilòmetres i passar per molts pobles diferents inclús culturalment, fins i tot amb persones d'idiomes diferents, de manera que no arriba a unir la gent en el seu viatge al mar. El nostre riu el veiem nàixer i morir en la mateixa comarca. Podem pensar amb encert que el nostre riu és l'element més unificador culturalment de la Marina Baixa.

El viatge de les aigües fins a trobar la mar obri uns camins de vida molt variada i abundant, i deixa un corredor natural que connecta el mar amb les serres fins a més de mil metres d'altitud. I tot en uns pocs kilòmetres, de manera que les espècies animals es mouen entre uns ecosistemes marins i propers a la mar i altres d'horta amb tossals menuts de transició als ecosistemes de muntanya.

Pel que se sap, el nostre riu ha estat poblat desde el paleolític. Una de les troballes més significatives potser siga la penya Escrita, amb pintura esquemàtica de fa uns 3500 anys, d'influència oriental. El 1990 es van localitzar indicis de fabricació d'eines de quars (o pedra foguera) trobades en el llit del riu, amb una possible datació de fa uns 6000 anys.

La cova Pinta és una cova santuari única, que conté restes de totes les èpoques que han poblat les vores del riu desde l'arribada de l'home a aquestes terres, i compta amb el reconeixement oficial per la Generalitat Valenciana i l'Ajuntament de Callosa.

També hi ha arrossegaments de ceràmica romana i musulmana, fet que indica l'existència d'assentaments. El 1990 l'arqueòleg Daniel Robey els va documentar en la Carta Arqueològica Municipal confeccionada per a l'Ajuntament de Callosa, juntament amb una planimetria de la cova Pinta i l'informe corresponent sobre les peces recuperades. S'hi constata la presència de jaciments, soterraments i poblaments pel terme de Callosa, amb molt de material sobre la vida a la vora del riu i els tossals que el coronen.

També el botànic Cavanilles fa referència al riu, i parla de la incorruptibilitat de les seues aigües com a propietat que feia que els mariners la utilitzaren en les llargues travessies.

2.1. Alguns costums propis del riu. Valors etnològics i antropològics.

A - Els riuets

Després d'una riuada forta, que s'emportava algunes hortetes vora riu, la gent pobra acotava amb pedres una parcel·la de ribera que no haguera reclamat ningú primer, i el sol fet de acotar-la ja la definia com a propietat del que la conrearia a partir d'aquest moment. Molts dels qui tenien aquesta tradició eren els espartenyers, que no solien tindre terra en propietat. L'ús no els dotava d'escriptures ni de propietat per sempre, més aviat era el riu qui decidiria quan se l'emportaria, i mentrestant podien plantar-hi hortalisses, verdures, dacsca o altres conreus i fer-la produir.

Això s'anomenava *fer-se un riuet o traure rambla*. Francesc Martínez i Martínez també en parla en el seu llibre que tracta el dret consuetudinari d'Altea (1921), cosa que evidencia que tant a Callosa com a Altea feien ús amb regularitat d'aquest costum. També a Polop i la Nucua en tenien, *de riuets*.

B - Festes al riu

A les coves d'Algar, i altres partides a prop del riu, ha perdurat la tradició de fer festes, fins passats els anys huitanta, per Sant Roc i Pasqua, per exemple.

Algunes cançons de festa ens parlen de la vida vora riu.

Enmig del riu n'hi ha una penya
passa l'aigua i no la toca
Vicent de la meua vida
Vine tocam... a la porta
Allà baix en el riu mare
m'he deixat les espardenyas
mare no li ho diga al pare
que jo tornaré a per elles

C - Aportació de llenya

En les fortes tempestes, el riu era portador de grans quantitats d'arbres i llenya que havia sigut arrancada amb violència dels barrancs i hortes de més amunt. En arribar a alguna revolta, alguna represa o als ulls del pont de Callosa, es quedava aturada mentre l'aigua obria camí de nou. Era el moment que calia aprofitar; els homes més forts i alguns joves decidits es nugaven una corda per la cintura i ajudats per un altre situat a la ribera, entraven al corrent a tallar dins l'aigua rebolicada les branques i troncs dels arbres. Una vegada al sec, deixaven la llenya en muntions marcats amb mosses concretes que identificaven al propietari que l'havia tret. Una vegada calmat el temporal, la portaven al poble a l'om de cavalleria per vendre-la.

D - Refranys

La gent que ha de conviure amb el riu aprén certes pautes de comportament que acaben convertint-se en valors culturals, basats en els coneixements dels recursos per al seu aprofitament, i sabent on són els límits a què es pot arribar. Interactuar amb el riu, respectar-lo i deixar-lo-fer. Respectar les rambles i revoltes del riu. Acceptar la seua força. Així ha quedat en el refranyer popular la interacció home-riu amb un to d'avís, per exemple en els dites "Menges més que una revolta de riu" o "A la vora del riu no faces niu".

E - Regadiu

El riu està sembrat de cultius que suporten molt bé la humitat, regats per decantació, formant bancals on l'aigua arriba cavallera. El sistema de regadiu està estructurat per séquies i basses, i una organització humana col·lectiva, per zones o regs ordenats per tandes. En aquest sistema és normal veure concessions gratuïtes d'aigua en canvi de deixar passar la séquia, bastiments de ponts o aqüeductes, túnels per travessar tossals, sifons per salvar desnivells i tota una enginyeria hidràulica amb diferents graus de coneixements tècnics.

El llaurador que rega de l'Algar sap que totes les séquies acaben en una paleta que retorna els sobrants al riu i fa un ús correcte de les aigües, fins i tot el reg tradicional per *parà* retorna al riu l'aigua sobrant del bancal per drenatge subterrani.

F - Conreus

Entre les espècies cultivades hi ha tota mena de cultius de verdures i hortalisses. Destaquem alguna espècie molt antiga, com una varietat de ruca primitiva, que encara existeix en algunes regions d'Itàlia. Fins i tot s'hi han fet xicotetes plantacions d'arròs. I entre les espècies exòtiques aclimatades a la zona hi ha el canyamel i els plàtans, i arbres com el xirimoier i l'alvocater.

G - Les Eretes d'Algar

Totes les partides del terme de Callosa tenien una era per a batre i ventar el gra. En el cas de l'Algar, com el riu està fondo i no fa prou aire, les eretes d'Algar estaven situades a la vora del poble, en el tossalet més alt on està ara el col·legi públic i l'institut de secundària.

H - Les Coves

El nom d'Algar en àrab vol dir 'cova' i es coneix un lloc anomenat les Coves, però també en podem suposar l'existència en el subsòl de formacions kàrstiques. Això va quedar constatat en un fet esdevingut a la primeria del segle XX quan un dia d'estiu a l'hora del migjorn, una caseta va ser engolida en pocs minuts junt amb alguns bancals. El burret va morir soterrat. El tio Blanquer i el seu gosset varen poder eixir-ne per la finestra que estava ja mirant cap amunt, mentre la caseta desapareixia engolida per la terra. En aquell lloc ha quedat una fondada.

I - Ramaderia

Pasturar al riu és una pràctica favorable per als ramats de corders i cabres perquè hi ha verd tot l'any, que s'alterna amb el tancament dels animals al corral en temporades de pluja. Aquest tipus de pastura l'ha de controlar el pastor, a causa de l'abundant presència de matababres (*Atropa belladonna*), sobretot en les eixides de barrancs; una planta tòxica de propietats al·lucinògenes, de les poquetes que enganya (o no) les cabres, que se la mengen i poden quedar paralizades diversos dies i fins i tot morir-se.

Figura 1.-Riuada a l'Algar. Foto presa el 12 d'Octubre de 2007

Figura 2.- L'estret de Sacos

J - Cacera

Ací es practica una especialitat cinegètica prou diferenciada de la caça de muntanya. Les espècies que els caçadors mataven al riu eren polles d'aigua, becades, bequerudes, ànecs, agrons... i es practicava amb gossos ensinistrats per al cas, resistents a estar en l'aigua bastant temps i forts per a entrar als esbarzers, amb molt bon nas per a buscar i traure les preses de dins dels canyars. Les armes calia ajustar-les perquè pogueren disparar a curta distància.

K - Drets d'aigua

Des de molt antic hi ha hagut plets per l'aigua entre Altea i Callosa. Julia Campón ens conta al seu llibre *Història Medieval d'Altea* com, en una carta, el rei ordena a Bernat de Sarrià (enfrenat amb Roger de Llúria) que no molestara els habitants d'Altea per l'ús de l'aigua. Era el 1319, però al 1336 els seus hereus encara mantenien plets pel mateix afer. Aquella guerra pels drets sobre l'aigua del riu va durar més de cent anys, i va deixar en el subconscient dels dos pobles una mena de rivalitat residual i arcaica.

L - Molins i moliners

Un altre valor del riu, tant pel desnivell com pel cabal constant que porta, eren els molins d'aigua. El catedràtic Manuel Oliver Narbona en el seu llibre *Molinos Harineros de Agua*, en fa un bon estudi general. Hi exposa el gran valor dels molins d'aigua en altres èpoques, parla de la seua evolució i legislació, de l'interés de l'home per controlar-lo com a recurs energètic i de la seua implantació en zones de corrents d'aigua constant. En el trajecte del nostre riu en podem constatar encara l'existència d'uns quants. A Bolulla, a l'Algar, al riu de Gines, al de Polop, Xirles, Callosa i Altea. A Callosa queda el topònim de la costera del Molí i es conserven molts malnoms entre la gent com ara *Moliner* i *Moliner*.

M - Baratar terra per aigua

També en cert moment de la història, Callosa va pactar amb Polop la permuta de la font del Molí, al barranc que ve de Xirles, en canvi d'un tros de terra de la vora esquerra del riu en terme de Callosa, anomenat ara la Rompada, que va passar al terme de la Nucia quan aquesta es va separar de Polop.

N - La casa de la llum

Entre 1903 i 1936 va funcionar la Central Hidroelèctrica de l'Algar (la casa de la llum), amb una dotació de 800 litres per a fer rodar les turbines i que s'explotava en règim de lloguer. El 1959, per tal d'evitar que posaren una fàbrica de lleixiu a les instal·lacions de la Central Elèctrica, els llauradors constituïren una societat anònima que va adquirir la dotació de les aigües.

O - Les anguilles i la pesquera

La cultura de la gent del nostre riu inclou el coneixement de les anguilles, no sols com a aliment ric en proteïnes i amb abundoses varietats culinàries que van desenvolupar soino també les tècniques per a pescar-les.

Han fabricat ferraments especials per a agafar-les com ara les tisoires o tenalles dentades, la fitora, i també fan ús de la corbella; totes elles per a entrar dins de l'aigua i menejar pedres per a fer-les eixir quan baixa poca aigua o desviant amb cura el cabal amb improvisades i xicotetes repeses. Una altra tècnica és la pesca a l'encesa, que consisteix a fer llum de nit amb carburers —més modernament amb llanternes de gas o elèctriques—

i mirar entre l'aigua en llocs de poca profunditat fins a trobar les anguiles nadant d'un lloc a un altre.

Les tenalles de pescar anguiles estan dentades i són per a agafar-les a mitjant aigua; la fitora és una mena de forca de dues puntes de ferro i s'usa per a immobilitzar-les contra el fons o sòl del riu. Les dues eines són per a subjectar l'anguila fent pressió i impedir que s'esmunya. La corbella s'utilitza per a agafar-les per sota la panxa i llançar-les a terra, al sec.

Per agafar-les amb canya, s'ha usat el *borinot*, especialment per a pescar en aigües brutes després d'una riuada o pluja forta. El borinot és un feix de cucs (llombríngols), enfilats d'un en un pel tub digestiu i formant una pilota carnosa. Es nugen al final d'un cordell i es deixen en un lloc on el corrent siga fort i turbulent. L'anguila mossega el borinot i no l'amolla, de manera que podem estirar del fil i traure-la enganxada per les dents, sense cap ham. Els hams podien utilitzar-se amb un tros de pell o budell de gallina, deixant el fil al corrent i arplegant-lo unes hores més tard.

La cuina amb anguiles ha estat una especialitat culinària de Callosa i ha esdevingut una mena de ritual social amb el temps. Sempre que havia enjuntada a les casetes del riu estava garantida una pesquera d'anguiles per a la paella, especialment a l'estiu. Fora d'aquest context sociofamiliar no ha tingut mai una finalitat econòmica per a la gent d'ací.

P - Les canyes

La canya era un dels materials més versàtils i ben aprofitats del riu. Flautins per als dolçainers, cortines per a les portes de les cases, canyes per a encanyar tomaqueres i fesols, etc. Per a fer canyís per a assecar la pansa, sostres de cases, espolsar l'ametla i l'oliva, per a fer graneres, cistelles... la canya era imprescindible per al dia a dia d'un llaurador.

Ha estat emprada també en el comerç com a rebut d'entrega de mercaderies. A una canya partida per la meitat se li feia una mossa en la junta per cada entrega o unitat de venda, i després se separava una meitat per al qui venia i l'altra per al qui comprava; el número de mosses en les dues meitats havia de coincidir al moment de fer el pagament final. Aquest mètode comptable va ser utilitzat a Callosa fins a mitjan segle XX

Figura 3. Exemples de fauna. Dalt, una mostela entre la vegetació; baix, un blauet reflectit a l'aigua del riu

per transportistes o camioners que feien diverses entregues de material i no cobraven o pagaven fins al final.

A Callosa l'ofici de *canyero* es perd en el temps i la manera de treballar les canyes professionalment s'ha trasmès de pares a fills. Encara viu l'últim canyer. D'una feina limitada a la demanda local o comarcal, a poc a poc va passar a la talla i venda de més volum, a raó de tres o quatre camions diaris des de desembre fins a febrer per a les indústries d'Alacant i Catral. Allà pel 1990 la Conselleria d'Agricultura i la Confederació Hidrogràfica del Xúquer decidiren aplicar la llei vigent i regularitzar la talla i venda de canyes. Enmig d'aquest procés van desaparèixer els canyers, que feien una tallada regular de canyes i mantenien el riu i els barrancs nets. El moment de major producció va coincidir amb la construcció del barri de Las Mil Viviendas d'Alacant. Els sostres d'aquelles cases estan fets amb canyes del riu de Callosa.

Q - Creences i curiositats

La gent gran diu que per a matar una serp el millor és pegar-li al llom amb una canya. Una altra curiositat interessant és l'ús dels *dinerets de canya* per a taponar ferides més o menys superficials, com ara ho fan les tiretes. Primer es posa una xorrada de llima a la ferida per a desinfectar-la, i tot seguit es taponen amb els dinerets de canya per tallar l'hemorràgia. Dineret de canya s'anomena a la peça circular de textura porosa quasi tèxtil que hi ha dins del tub, al costat de cada nuc de la canya.

R - Altres vegetals aprofitats

Altres espècies vegetals com la serguera (en castellà, *mimbre*) s'han usat fins els anys noranta sobretot per a fer cistelles i també per a reforçar les que es feien de canya partida. La boga s'aprofitava per a fer el seient de les cadires.

I els créixens (en castellà, *berros*) completaven la gastronomia crua local junt als llicsons, la ruca i el coletjo.

S - Pedres i arena

Les hortes de vora riu estan amargenades amb cinques i cantals del riu. A causa de la forma redona que tenen cal emprar una tècnica especial per tal que queden ben posades en el marge. També anaven al riu a buscar *pedres d'esmolar* (arenites de quars) per a esmolar eines com ara destrals o ganivets.

L'arena era imprescindible per fer obra a les cases. Havia una serie de matxos, uns quatre o cinc en el poble de Callosa pels anys cinquanta, que es dedicaven només a portar arena i grava del riu per a les construccions ordinàries del poble.

3.- Treball de camp sobre espècies vegetals i animals

El curs inferior del riu Algar està considerat una zona humida de gran importància ecològica. Està enclavat al mig de les serres d'Aitana i Bèrnia, qualificades com Àrea d'Importància Internacional per a les Aus (IBA 163, "Serres de La Marina"). Les IBA (*important bird areas*) han estat identificades i catalogades per SEO / BirdLife en un inventari (De Juana 1990; SEO / BirdLife 1992; Viada 1998), la finalitat última del qual és disposar d'una llista d'àrees prioritàries de conservació de les aus en cada estat membre de la Unió Europea, per satisfer, entre altres, les exigències de la Directiva Comunitària 79/409/CEE

relativa a la conservació d'aus silvestres sobre la declaració de Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA).

L'inventari d'àrees importants per a les aus està reconegut com a instrument de treball (referència SFF3) de la Comissió de les Comunitats Europees. La validesa d'aquest document, a més, està avalada per diferents sentències del Tribunal de Luxemburg. Per tant, i segons aquesta sentència, les IBA identificades per SEO / BirdLife tenen el mateix valor intrínsec que les ZEPA declarades en virtut de la Directriu 79/406/CEE, i hi ha obligació d'evitar que es deterioreni, en ser hàbitats d'espècies emparades per aquesta Directiva.

La importància ornitològica de la IBA 163 ve determinada per la presència d'espècies com la polla pintada (*Porzana porzana*), el rascló (*Rallus aquaticus*), el raspletó (*Porzana parva*), la polla blava (*Porphyrio porphyrio*) i el gomet (*Ixobrychus minutus*) i molt especialment com a zona de descans en els passos migratoris de la boscarla d'aigua (*Acrocephalus paludicola*), amb una població molt reduïda.

Les espècies esmentades es troben incloses en l'Annex 1 de la Directriu Comunitària 79/409/CEE relativa a la conservació de les aus silvestres i, per tant, com estableix el seu article 4 «seran objecte de mesures de conservació especials quant al seu hàbitat, per tal d'assegurar-ne la supervivència i la reproducció en la seua àrea de distribució».

Aquestes aus es troben catalogades en el Llibre Roig dels Vertebrats d'Espanya (Blanco i González 1992) com a espècies amenaçades. Per això, a més de l'obligació marcada per la legislació ambiental vigent, hi ha un compromís addicional de l'Estat espanyol pel que fa a la conservació de les poblacions de les espècies amenaçades.

3.1. Flora i vegetació

Predomina la canya (*Arundo donax*) i el baladre (*Nerium oleander*), que cobreixen més del 45% de la superfície, cosa que fa que la zona mantinga bons nivells d'espècies reproductores d'aiguamoll, sense menysprear el pollancre híbrid i el pollancre blanc (*Populus sp.*) en zones molt especials. La contínua invasió de la mà de l'home a la llera de l'Algar ha portat la boga (*Typha latifolia*) i el jonc (*Juncus sp.*) conjuntament amb plantes com el porro (*Allium porrum*) i la menta (*Menta piperina*).

Els tamarius (*Tamarix sp.*) i salzes (*Salix sp.*) fan el riu intransitable en alguns punts de difícil accés, conjuntament amb plantes aquàtiques sobretot les formacions de créixens (*Nasturtium sp.*) en zones amb corrent i els lliris flotants (*Nymphaea alba*) en zones estancades. Aquesta última espècie és al·lòctona (procedeix d'Indoxina), però té un paper positiu ja que depura l'aigua i la fa més transparent. Més negativa és la introducció del jacint d'aigua (*Eichhornia crassipes*), espècie molt invasora endèmica de Sudamèrica.

3.2. Fauna

Els invertebrats aquàtics són abundants; dins d'aquests és de destacar la presència del cranc de riu americà (*Procambarus clarki*) que comparteix aquest hàbitat amb gambetes, sangoneres, coleòpters (*Dytiscus*, *Gyrinus*...), amb hemípters (escorpí aquàtic, xinxes aquàtiques...), amb dípters (larves de mosquit vermelles i negres, larves de mosca, larves

de frigànies...) i diferents espècies de caragols aquàtics.

Dels invertebrats no aquàtics cal ressaltar els ortòpters de diferents espècies i mides (llagostes), al costat dels odonats (libèl·lules, cavallets del diable), himenòpters (abelles, vespes, borinots...), coleòpters i aràcnids.

Pel que fa a peixos, n'hem realitzat captures a fi de classificar les espècies presents:

- Carpí (*Carassius auratus*)
- Anguila (*Anguilla anguilla*)
- Carpa vermella americana (*Cyprinus carpio*, introduïda en alguns trams del riu)
- Bagra ibèrica (*Squalius cephalus*)

Quant als mamífers de l'entorn del riu Algar, les nostres visites continuades al llarg de l'any ens han permès l'observació directa i també percebre'n els senyals, que ens porten a afirmar la presència de les espècies següents:

- Rata penada (*Pipistrellus pipistrellus*)
- Rabosa (*Vulpes vulpes*)
- Eriçó comú (*Erinaceus europaeus*)
- Rata sellarda (*Elyomys quercinus*)
- Rata comuna (*Rattus norvegicus*)
- Ratolí de bosc (*Apodemus sylvaticus*)
- Musaranya comuna (*Crocidura russula*)
- Mostela (*Mustela nivalis*)
- Fagina (*Martes foina*)
- Geneta (*Genetta genetta*)
- Conill (*Oryctolagus cuniculus*)
- Llebre (*Lepus granatense*)
- Porc senglar (*Sus scrofa*)

A més, en els darrers onze anys hem recopilat un llista d'ocells, que han sigut anellats o observats. En la relació següent hi ha les 75 espècies que hem anellat (a les que caldria afegir ocells de gran port com els esmentats en l'apartat 2.1.-J, gavines i més rapinyaires):

- Oroneta (*Hirundo rustica*)
- Pinsà (*Fringilla coelebs*)
- Mosquiter comú (*Phylloscopus collybita*)
- Teuladí de canyar (*Emberiza schoeniclus*)
- Xitxarra de canyar (*Acrocephalus scirpaceus*)
- Cotoliu (*Lullula arborea*)
- Roquer (*Ptyonoprogne rupestris*)
- Papamosques gris (*Muscicapa striata*)
- Rossinyol bord (*Cettia cetti*)
- Mussol (*Athene noctua*)
- Mosquiter de passa (*Phylloscopus trochilus*)
- Soliguer (*Falco tinnunculus*)
- Teuladí (*Passer domesticus*)
- Cua-roja fumada (*Phoenicurus ochruros*)
- Cueta blanca (*Motacilla alba*)

- Bitxac rogenic (*Saxicola rubetra*)
- Oroneta cuablanca (*Delichon urbica*)
- Busquereta vulgar (*Sylvia communis*)
- Gafarró (*Serinus serinus*)
- Falciot (*Apus apus*)
- Passarell (*Carduelis cannabina*)
- Abellerol (*Merops apiaster*)
- Pit-roig (*Erithacus rubecula*)
- Teuladí torredà (*Passer montanus*)
- Busquereta capirotada (*Sylvia atricapilla*)
- Busquereta mosquitera (*Sylvia borin*)
- Niueret (*Carduelis spinus*)
- Busquereta trecamates (*Sylvia conspicillata*)
- Parpalló (*Riparia riparia*)
- Esparver (*Accipiter nisus*)
- Merla (*Turdus merula*)
- Xitxarra mostatxada (*Acrocephalus melanopogon*)
- Trist (*Cisticola juncidis*)
- Titeta d'aigua (*Anthus spinoletta*)
- Blauet (*Alcedo atthis*)
- Falzia de panxa blanca (*Apus melba*)
- Cueta torrentera (*Motacilla cinerea*)
- Agró roig (*Ardea purpurea*)
- Cardenera (*Carduelis carduelis*)
- Pinsà trompeter (*Bucanetes githagineus*)
- Busquereta capnegra (*Sylvia melanocephala*)
- Saboc coll-roig (*Caprimulgus ruficollis*)
- Siseta de pit blanc (*Actitis hypoleucos*)
- Sit-sit (*Emberiza cia*)
- Titeta (*Anthus pratensis*)
- Bec de corall senegalés (*Estrilda astrild*)
- Polla d'aigua (*Gallinula chloropus*)
- Teixidor groc (*Euplectes afer*)
- Verderol (*Carduelis chloris*)
- Papamosques blanquet (*Ficedula hypoleuca*)
- Oroneta cuarogenca (*Hirundo daurica*)
- Pinsà mec (*Fringilla montifringilla*)
- Xitxarro (*Acrocephalus arundinaceus*)
- Busqueta pàl·lida (*Hippolais pallida*)
- Totestiu (*Parus major*)
- Gomet (*Ixobrychus minutus*)
- Boscarler comú (*Locustella luscinioides*)
- Cagamànecs (*Saxicola torquata*)
- Bec-tort (*Loxia curvirostra*)
- Pit-blau (*Luscinia svecica*)
- Bequet (*Lymnocyptes minimus*)
- Senyoreta (*Aegithalos caudatus*)
- Primavera (*Parus ater*)
- Busqueta vulgar (*Hippolais polyglotta*)
- Mosquiter de Schwarz (*Phylloscopus schwarzi*)
- Xitxarra de joncs (*Acrocephalus schoenobaenus*)

- Rascló (*Rallus aquaticus*)
- Rossinyol (*Luscinia megarhynchos*)
- Estornell negre (*Sturnus unicolor*)
- Cueta groga (*Motacilla flava*)
- Busquereta cuallarga (*Sylvia undata*)
- Bequeruda (*Gallinago gallinago*)
- Xerlovita (*Tringa ochropus*)
- Sit golanegre (*Emberiza cirius*)
- Tord (*Turdus philomelos*)

A més, la importància del riu sobretot com a lloc de pas i hivernada queda reflectida en la figura 4, gràfica que s'ha obtingut de les dades d'anellament recollides en els últims 10 anys d'estudi a l'Algar. S'hi pot comprovar un màxim corresponent al pas prenupcial (abril).

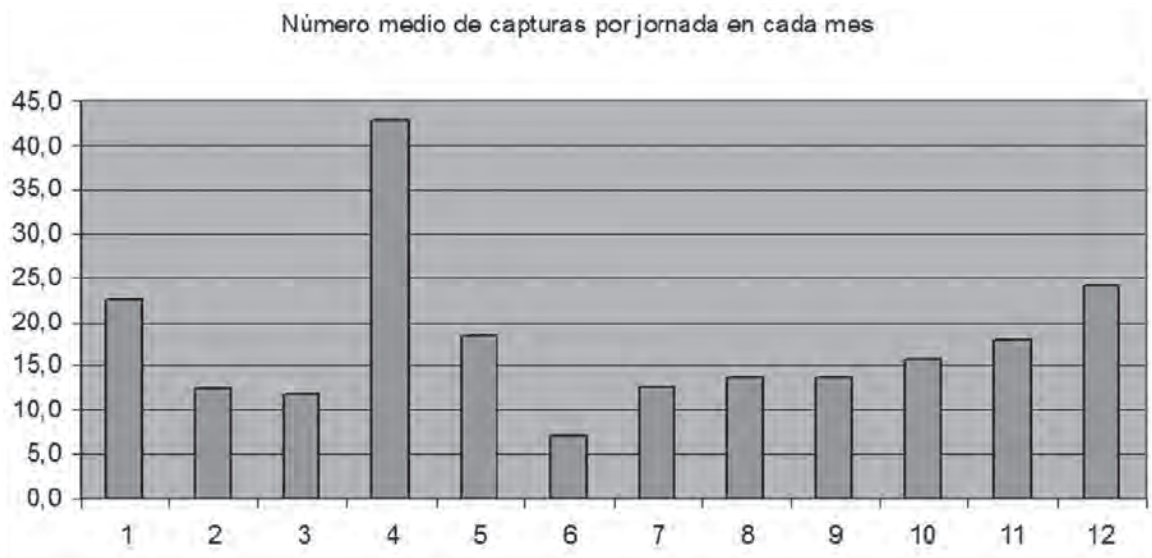

Figura 4. Distribució anual de captures. Gràfic del nombre de captures d'ocells diferents espècies en les campanyes d'anellament, segons el mes de l'any

Els rèptils i amfibis, tot i que amb poques espècies, són nombrosos. Destaca la granota comuna (*Rana perezi*), el que ens indica que el llit encara té una certa qualitat, i el gripau o granot comú (*Bufo bufo*). També és molt abundant la serp d'aigua (*Natrix maura*), la sargantana cuallarga (*Psammotromus algirus*), el dragó comú (*Tarentola mauritanica*) o el fardatxo (*Lacerta lepida*), i no és infreqüent observar alguna tortuga d'aigua ibèrica (*Mauremys leprosa*) o la tortuga d'aigua europea (*Emys orbicularis*).

3.3. Problemàtica de la zona

A pesar d'aquesta exuberant diversitat d'espècies, el paratge no es troba lliure d'una quantitat d'impactes que posa en perill la seua biodiversitat i el mateix riu com a recurs per a la població circumdant que se n'abasteix.

La majoria d'aquests impactes són de caràcter antròpic:

Figura 5. Sessió d'anellament. Es pot aprofitar per a fins educatius

- Abundància de nutrients en les aigües, procedents del reg o d'una depuració parcial.
- Invasió de la llera del riu per l'agricultura, en particular a Callosa i la Nucia.
- Excés d'extracció d'àrids en pedreres als voltants del riu.
- Caça excessiva, generalment en els passos migratoris (primavera i tardor).
- Introducció d'espècies exòtiques (cranc de riu, jacint d'aigua).
- Construcció d'excessives carreteres, ponts i línies elèctriques que fraccionen el territori.
- Canalització del riu i afeccions al seu curs natural.
- Problemes d'abastiment hídric en relació a l'augment poblacional i el consum extrem d'aigua.

A més, cal anomenar els immensos projectes urbanístics que aguiten l'Algar a l'espera d'un consens polític, que afectarien greument l'estat del riu i les seues espècies.

Treball realitzat per J. Antoni Ferri Vercher i Antonio Zaragozı Llenes amb la col·laboració de Toni Mulet. Ajuda informàtica d'Alex Izquierdo Rosique.

Agraïments:

Tant per a les observacions com per als llargs dies de campeig, estudi i presa de mostres i anellament, moltes han estat les persones que desinteressadament han passat hores i hores amb nosaltres. Des d'ací volem donar-los les gràcies i esperem que no se'ns oblide cap nom:

Alejandro i Juanjo Izquierdo, Gaspar Gozálbez, Joan Segòvia, Pere Sellés, Jaume Vaello, Toni Mulet, Vicent Ferrer, Paul Guntensperguer, Toni i Gaspar Zaragozı, Elías Gomis, Raul i Paqui, Guillermo Mayor, Jaume Lloret, J. Alcaraz, Reies i Pablo.